

Наукові інтереси: методика викладання у вищій школі, психологічні особливості студентів, методика викладання англійської мови.

СЕМАКОВА Тетяна Олексіївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри природничо-наукової підготовки Одеського національного політехнічного університету.

Наукові інтереси: формування умінь і навичок самоосвітньої діяльності студентів, розвиток рефлексивного мислення студентів при вивченні фізики.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

BOIKO Liubov Mykhailivna – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Head of the

Social Sciences Department, Kherson Branch of Admiral Makarov National University of Shipbuilding.

Circle of scientific interests: teaching methods in higher education, psychological peculiarities of students, ESP teaching.

SEMAKOVA Tetiana Oleksiivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Natural Science Training of Odessa National Polytechnic University.

Circle of scientific interests: students' self-education skills, development of reflective thinking in the process of studying physics.

Стаття надійшла до редакції 17.12.2021р.

УДК 37.014.3(477)-051]:334.7:005.336.2

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-200-63-66

БОРТНЮК Тетяна Юрївна –

кандидат економічних наук, доцент

Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»

ORCID:<https://orcid.org/0000-0001-9673-1366>

e-mail: tanya.bortnyuk@gmail.com

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Актуальність проблеми формування підприємницької компетентності майбутнього вчителя початкової школи зумовлена глобалізаційними процесами, соціально-економічними та освітніми трансформаціями, інтеграцією до світового освітнього простору. В умовах модернізаційних викликів вітчизняної освітньої сфери, трансформаційних змін зростає роль підприємництва в державі, затребуваною є якісна підготовка майбутніх учителів, зокрема початкової школи, з високим рівнем компетенцій, мобільності, здібності до інноваційного мислення, професійно підприємливих, зі сформованою підприємницькою компетентністю. Відтак, змінюються цільові настанови щодо виховання компетентної особистості, здатної до всебічної самореалізації в нестабільних умовах ринкової економіки, ініціативних, креативних, конкурентоспроможних на ринку праці, що актуалізує необхідність модернізації теоретичних і практичних засад формування підприємницької компетентності майбутніх учителів початкової школи в закладах вищої освіти, зокрема, через «визначення тих орієнтирів, крізь призму яких буде здійснюватися пошук можливих шляхів і умов ефективного розвитку й удосконалення досліджуваного явища [7, с. 75], тобто вибору і застосування методологічних підходів як сукупності вихідних настанов наукового пошуку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій (О. Земка, Н. Майковська, М. Пукало, Д. Пріма, В. Сліпенко та ін.) окреслює фундаментальні проблеми теорії професійної освіти, опрацьовані у розвідках В. Кременя, Н. Ничкало, О. Савченко, О. Пехоти, Л. Хомич, М. Ярмаченка та ін.

Домінанти компетентнісного підходу як методологічного орієнтиру вдосконалення вищої освіти, дослідження професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи, його професійного становлення визначено у дослідженнях як вітчизняних науковців (Н. Бібік, Т. Байбара, Н. Гаврілова, Н. Кічук, О. Пометун, О. Савченко та ін.), так і закордонних дослідників (А. Бермус, Дж. Боуден, С. Маслач, М. Лейтер, А. Мейхью, М. Дж. Равен, Е. Тоффлер, Р. Уайт, Р. Хайгерті, Е. Шорт).

Аксіологічна проблематика презентована у роботах І. Бежа, В. Василенка, В. Крижка, В. Ольшанського, В. Ядова та ін. Окреслені ракурси є конструктивними абрисами фундаментальних векторів у площині порушеної проблеми. Однак потребують розкриття провідні методологічні підходи до формування підприємницької компетентності майбутнього вчителя початкової школи.

Мета статті – визначення й аналіз провідних методологічних підходів до формування підприємницької компетентності майбутнього вчителя початкової школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Обґрунтованість визначення методологічних підходів до формування

підприємницької компетентності майбутнього вчителя початкової школи, на наш погляд, потребує уточнення самого терміну «методологічний підхід» через деталізацію ключової лексеми «підхід», позаяк попри загальноживаність у науковому дискурсі наявні різні інтерпретації означеного поняття.

Так, за філософським енциклопедичним словником сучасної української мови категорія «підхід» характеризується як сукупність способів, прийомів розгляду чого-небудь, впливу на кого – або чого-небудь, ставлення до кого – або до чого-небудь. Поняття «підхід» як вихідне в такій ситуації має бути принциповою позицією, з якої розглядається об'єкт вивчення; принципом, що керує загальною стратегією дослідження. У «Всесвітній енциклопедії філософії» категорія «підхід» трактується як комплекс парадигматичних, синтагматичних і прагматичних структур та механізмів у пізнанні або практиці, що характеризує конкуруючі між собою (або ті, що історично змінюють один одного) стратегії й програми у філософії, науці, політиці або в організації життя та діяльності людей.

Щодо категорії «методичний підхід» конструктивно нам видається думка Е. Юдіна та І. Блауберга, згідно з якою вона дефініціюється як принципова методологічна орієнтація дослідника, як погляд, під кутом якого розглядається об'єкт вивчення (спосіб визначення), як поняття чи принцип, що керує загальною стратегією дослідження. Суголосною вважаємо позицію А. Петрова, за якою методологічний підхід характеризується як загальнонаукова категорія, що має два значення:

1) «вихідний принцип, позиція, основне положення чи переконання, яке становить основу дослідницької діяльності;

2) напрям вивчення об'єкта (предмета) дослідження» [4, с. 54–58].

Отже, у курсі викладеного цілком правомірно методологічний підхід розглядати як стратегію, що базується на основних положеннях відповідної теорії і визначає напрям пошуку стосовно предмета дослідження.

З урахуванням складності, багатогранності і міждисциплінарності феномену «підприємницька компетентність» як детермінанти виникнення й розвитку специфічних базових компетентностей конкретного виду конструктивної діяльності людини проаналізуємо сучасні наукові підходи, доцільні для розв'язання порушеної проблеми. Так, Т. Волошина, опрацьовуючи проблему формування підприємницької компетентності студентів педагогічного закладу вищої освіти, ґрунтуючись на узагальненнях В. Введенського, А. Вербицького, І. Зимньої,

А. Хуторського щодо накопичення студентами системи певних якостей і властивостей особистості, названих дослідницею як підприємницькі, розвиток яких триватиме впродовж усієї подальшої активної професійної діяльності, цілком слушно виокремлює компетентнісний та особистісно-діяльнісний підходи.

За твердженням М. Ткаченко, процес формування підприємницької компетентності майбутніх фахівців ресторанного господарства базується на реалізації системного та інноваційного підходів [5].

Провідними методологічними орієнтирами щодо формування підприємницької компетентності майбутніх фахівців економічного профілю, на думку Г. Матукової, є компетентнісний, системно-діяльнісний, культурологічний, імітаційно-ігровий, задачний, інтегративний та ресурсний підходи [3].

Нам імпонує аргументація дослідницею доцільності виокремлення зазначених методологічних підходів, що видається нам суттєвим у контексті дослідження. Зокрема, авторка відзначає, що *компетентнісний підхід* акумулює створення науково-методичного забезпечення з реалізації методичної системи розвитку підприємницької компетентності з урахуванням місця, ролі та змісту підприємницької компетентності в метаструктурі професійної компетентності майбутнього фахівця. *Системно-діяльнісний підхід* дозволяє використовувати засоби прямого та опосередкованого педагогічного управління процесом розвитку підприємницької компетентності студентів безпосередньо в економічній діяльності підприємницько-новаторського типу, що проєктується з урахуванням освітніх, культурологічних, професійних потреб майбутніх фахівців. *Культурологічний підхід* означає спрямованість на становлення майбутнього фахівця як суб'єкта підприємницької та бізнес-культури через залучення до процесу культурної творчості в різновидах професійної діяльності, спілкуванні й відносинах. *Імітаційно-ігровий підхід* сприяє оволодінню підприємницькою компетентністю в ході активної пізнавальної діяльності в ігровій формі, де студенти є безпосередніми учасниками імітаційно-ігрових дій, виявляють ініціативу, самодіяльність і змагальність, засвоюючи професійно важливі знання й формуючи особистісні якості підприємця. *Задачний підхід* передбачає розвиток змісту підприємницької компетентності, її складових при розв'язанні навчальних, позиційно-рольових, контекстних, творчо-продуктивних, рефлексивних задач, завдань і ситуацій. *Інтегративний підхід* забезпечує розвиток

підприємницької компетентності майбутнього фахівця на ґрунті інтеграції економічних, психолого-педагогічних, кібернетичних, культурологічних знань і ціннісних засад підприємницької діяльності. *Ресурсний підхід* уможливує проєктування змісту професійної підготовки щодо формування й розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців з урахуванням об'єктивно існуючих чинників і засобів вищої економічної школи, необхідних для реалізації потенційних можливостей студентів, їхньої професійної самоактуалізації.

З огляду на зазначене, при визначенні методологічних засад дослідження проблеми формування підприємницької компетентності майбутнього вчителя початкової школи ми керувалися тим, що різні методологічні підходи до її вивчення здатні повноцінно взаємодіяти, доповнюючи один одного, дозволяючи ти самим розглянути її різні аспекти. Їх відбір здійснено завдяки осмисленню провідних тенденцій і функцій сучасної початкової освіти, концепції Нової української школи, виявленню конструктивних можливостей методологічних підходів та зумовлено складністю, міждисциплінарністю, багатоаспектністю досліджуваного феномену й необхідністю його різнобічного аналізу. Відтак, вважаємо, що процес формування підприємницької компетентності майбутнього вчителя початкової школи має базуватися на таких методологічних підходах, як-от: *компетентнісний, системний, синергетичний, праксеологічний, аксіологічний, інтегративний*.

Існує думка (В. Давидов, О. Камишаченко, І. Лернер, М. Скаткін, А. Хуторської та ін.), що застосування інструментарію *компетентнісного підходу* в освітній сфері сприяє визначенню цілей і змісту, а також узагальненню засобів підготовки майбутніх фахівців до ефективно професійної активності. Компетентність характеризує ступінь включення майбутнього фахівця в активну діяльність, акцентуючи увагу на результаті освіти – на основі високої мотивації діяти в нестандартних ситуаціях, мобілізуючи всі внутрішні й зовнішні ресурси для досягнення поставленої мети.

Поняття «*системний підхід*» розглядається як «напрямок у спеціальній методології науки, завданням якого є розробка методів дослідження й конструювання складних за організацією об'єктів як систем». Ми солідарні з прихильниками *системного підходу* (І. Блауберг, О. Новиков, В. Садовський, Е. Юдін та ін.) щодо характеристики поняття «система» як складної дослідницько-теоретичної конструкції, котра передбачає необхідність вивчення: *теорії діяльності* (дає можливість аналізувати цей процес як

взаємодію суб'єктів діяльності з метою створення нових форм творчої активності людей і вдосконалення їх мотиваційно-ціннісної сфери); *логіки та методології науки* (вивчає загальну та ідеальну структури досліджуваної системи й описує її формальною мовою (моделювання)); *спеціальних системних концепцій*, теоретичних основ, закономірностей, принципів, способів і засобів, що зумовлюють технологічне забезпечення досліджуваної системи.

У площині порушеної проблеми при виокремленні *синергетичного підходу* ми виходили з того, що «синергетика дозволяє методологічно підсилити модель формування особистості, відійти від маніпулятивної педагогіки, сприяє свободі самовираження та самореалізації особистості в освітньому середовищі».

Доцільним методологічним підходом до формування підприємницької компетентності майбутнього вчителя початкової школи вважаємо *праксеологічний*. При цьому, посилаючись до досліджень Є. Проворової, ми керувалися тим, що сутність праксеології у наукових джерелах спрямована фахівцями на практичне дослідження та характеристику різних трудових навичок і прийомів, виявлення їх елементів і підготовку на цій підставі різноманітних рекомендацій практичного характеру.

Вчені (В. Крижко, В. Тугарінов, О. Сластьонін та ін.) визначають *аксіологічний підхід* як методологічний базис, що скеровує професійну підготовку майбутніх педагогів у площину управління засобами мотивації з метою формування і розвитку їхньої підприємницької позиції, котра базується на основі ціннісних орієнтацій та інтересів майбутнього фахівця.

Щодо важливості *інтегративного підходу* наша позиція співпадає з Г. Матуковою [3], яка підкреслює його виключне значення для підвищення ефективності професійної підготовки загалом, і формування та розвитку підприємницької компетентності зокрема, позаяк його сутність пояснюється як доцільне об'єднання елементів освітнього процесу у цілісність і визначається як певна загальнокультурна тенденція сучасного освітнього простору.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Отже, крізь призму вищевикладеного методологічно доміантою дослідження формування підприємницької компетентності майбутнього вчителя початкової школи визначена сукупність таких підходів, як: *компетентнісний, системний, синергетичний, праксеологічний, аксіологічний, інтегративний*. Вони є загально визначеними методологічними

принципами педагогічних досліджень, що дозволяють обрати стратегію й тактику вирішення проблеми і, водночас, мають обґрунтовуючу потужність щодо розуміння суті ключового поняття – підприємницька компетентність майбутнього вчителя початкової школи. *Перспективи подальших наукових розвідок* бачимо в конкретизації розкриття концептів формування досліджуваного феномену.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Араб-Оглы Э. А., Аверинцев С. С., Ильичев Л. Ф. (Ред.) *Философский энциклопедический словарь*. Москва: Энциклопедия. 1989. 381 с.
2. Блауберг И. В., Э. Г. Юдин. *Становление и сущность системного подхода*. М.: Наука, 1973. 158 с.
3. Грицанов А. А. (Глав. ред.). *Всемирная энциклопедия философии: Философия XX века*. Москва: АСТ. 2001. 419 с.
4. Петров А. *Основные концепты компетентностного подхода как методологической категории*. Alma mater. 2005. №2. С. 54–58.
5. Ткаченко М. В. *Формування підприємницької компетентності фахівців ресторанного господарства: методичні рекомендації*. Одеса: ТОВ «Зовнішрешкларсервіс». 2015. 291 с.

REFERENCES

1. Arab-Ogly, E. A., Averincev, S. S., Il'ichev, L. F. (1989). *Filosofskij enciklopedicheskij slovar'*. [Philosophical Encyclopedic Dictionary]. Moscow.

2. Blauberger, I. V., Yudin, E. G. (1973). *Stanovlenie i sushchnost' sistemnogo podhoda*. [Formation and essence of the system approach]. Moscow.
3. Gricanov, A. A. (Glav. red.). (2001). *Vsemirnaya enciklopediya filosofii*. [World Encyclopedia of Philosophy]. Moskva.
4. Petrov, A. (2005). *Osnovnye koncepty kompetentnostnogo podhoda kak metodologicheskoy kategorii*. [Petrov A. Basic concepts of the competence-based approach as a methodological category].
5. Tkachenko, M. V. (2015). *Formuvannia pidpriemnytskoi kompetentnosti fakhivtsiv restorannoho hospodarstva*. [Formation of entrepreneurial competence of restaurant specialists]. Odessa.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

БОРТНЮК Тетяна Юрїївна – кандидат економічних наук, доцент Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж».

Наукові інтереси: формування підприємницької компетентності майбутніх учителів початкової школи.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

BORTNIUK Tetyana Yuriyivna – Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Municipal Institution of Higher Education «Lutsk Pedagogical College» of Volyn Regional Council.

Circle of scientific interests: formation of entrepreneurial competence of future primary school teachers.

Стаття надійшла до редакції 29.11.2021р.

УДК 373.060

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-200-66-71

ДОНЧЕНКО Світлана Вікторівна –

кандидат технічних наук, доцент кафедри технології та конструювання швейних виробів Київського національного університету технологій та дизайну
 ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8992-2252>
 e-mail: donchenko.sv@knutd.com.ua

НАЙДЬОНОВА Галина Георгіївна –

кандидат педагогічних наук, завідувачка педагогічною практикою Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
 ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9472-6704>
 e-mail: galinkaussn@gmail.com

ОМЕЛЬЧЕНКО Ганна Віталіївна –

кандидат технічних наук, доцент кафедри ергономіки і дизайну Київського національного університету технологій та дизайну
 ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7876-8357>
 e-mail: annomelchenko@gmail.com

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ НАДАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ В ПЕРІОД ЕПІДЕМІОЛОГІЧНИХ ЗАХОДІВ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Незаперечним є той факт, що COVID-19 знезацька увійшов в життя сучасного людства та примусив його глобально змінити свої устої, звички, традиції та

принципи вимагаючи негайного знаходження концептуально нових підходів, форм та способів вирішення нагальних проблем.

Так під час запровадження першого локдауна в Україні на весні 2020 року однією з